

BP WALENTY WÓJCIK

KS. ANDRZEJ WYRZYKOWSKI (1879 – 1955)

Spośród duchowieństwa diecezji sandomierskiej ks. Andrzej Wyrzykowski jest postacią najbardziej zasłużoną w dziedzinie bibliotekarstwa i archiwistyki. Urodził się 24 XI 1879 w Sandomierzu na Krakowskim Przedmieściu. Po ukończeniu miejscowej szkoły elementarnej i progimnazjum wstąpił w r. 1895 do Sandomierskiego Seminarium Duchownego. Jako kleryk zatrudniony był przy katalogowaniu i wypożyczaniu książek z biblioteki. W r. 1903 ukończył seminarium uzyskując ze wszystkich przedmiotów ocenę „eminens”. W tymże roku z polecenia biskupa rozpoczął studia w Akademii Duchownej w Petersburgu. Specjalizował się w historii Kościoła pod kierunkiem ks. prof. Michała Godlewskiego. Równocześnie pomagał temuż profesorowi w zajęciach bibliotecznych. W r. 1907 uzyskał ks. W. stopień magistra teologii i podjął starania o zezwolenie na dalsze studia historyczne za granicą. Gdy nie dały one rezultatu, rozpoczął w tymże roku pracę pedagogiczną w Sandomierzu.

Aż do śmierci w 1955 r. wykładał ks. W. w seminarium duchownym historię Kościoła i historię sztuki sakralnej. Przejściowo uczył też prawa kanonicznego, geografii, patrologii, języka łacińskiego i śpiewu. W kurii diecezjalnej i sądzie kościelnym pełnił w różnych latach funkcje: radcy, egzaminatora synodalnego, sędziego i oficjała, cenzora ksiąg treści religijnej, członka komisji mieszanej konserwatorskiej dla ochrony zabytków sztuki i członka komisji budowlanej. W 1917 r. mianowany został kanonikiem gremialnym kapituły sandomierskiej, w r. 1932 — prałatem kustoszem a w r. 1946 — prałatem scholastykiem. W duszpasterstwie pracował ks. W. czas jakiś podczas pierwszej wojny światowej jako wikariusz w Koprzywnicy a później przez kilka lat jako rektor kościoła św. Jakuba w Sandomierzu. Poza tymi zajęciami kościelnymi znajdował czas również na pracę społeczną w Ochotniczej Straży Pożarnej, w Stowarzyszeniu Spożywców „Pomoc Bratnia”, w Towarzystwie Krajoznawczym, w Kole Przyjaciół Harcerzy, w różnych komitetach itp. Organizował także wykłady dla publiczności i wygłaszał odczyty na tematy historyczne. W r. 1918, podczas akademii w seminarium duchownym wobec wizytatora apostolskiego w Polsce Achillesa Ratti'ego, późniejszego papieża Piusa XI, miał wykład po łacinie o napadzie Tatarów na Sandomierz.

W latach 1907—1955 pracował ks. W. jako bibliotekarz seminarium duchownego. Zajęcia przy księgozbiorze stanowiły dla niego nie tylko część obowiązków zawodowych ale były także zaspo-

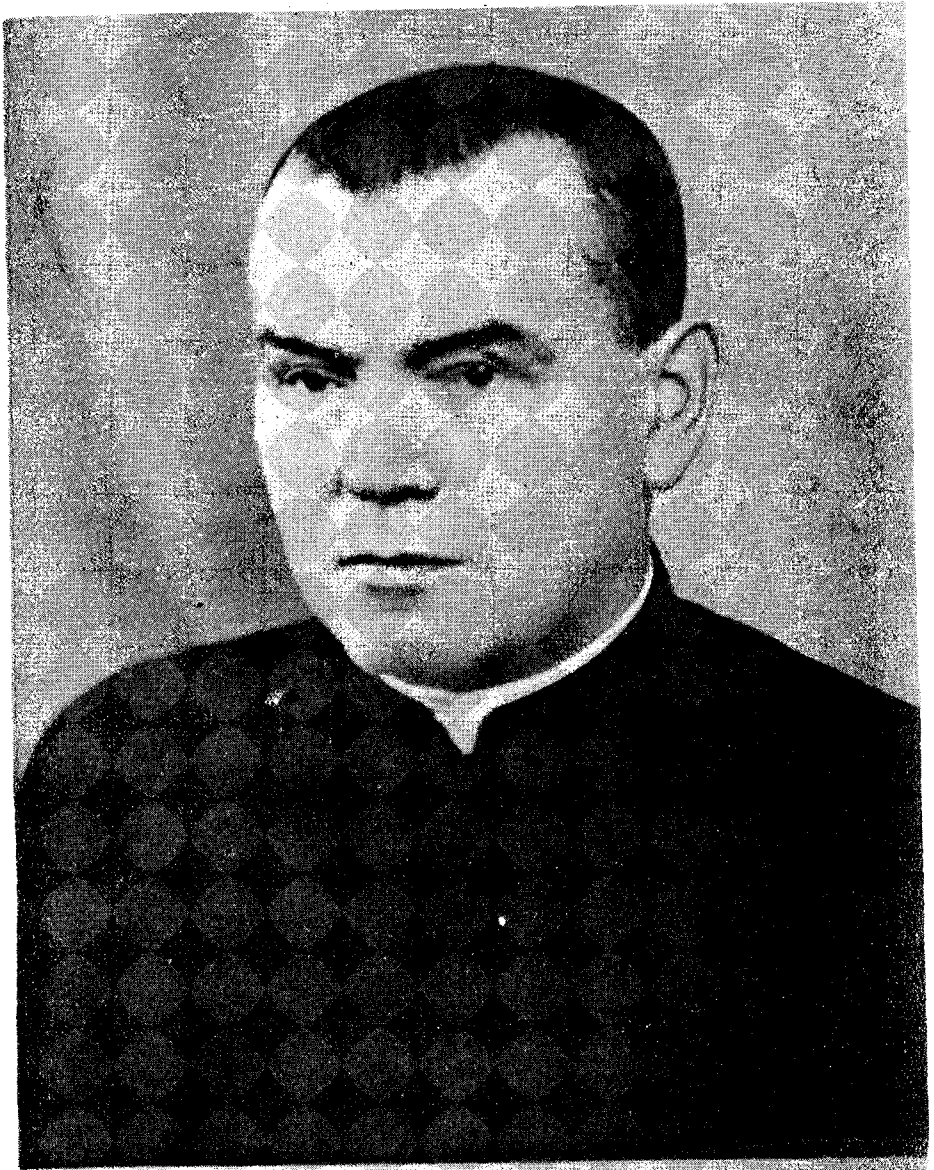
kojeniem jego zainteresowań naukowych i pasji bibliofilskiej. Od r. 1912 był ks. W. członkiem komitetu redakcyjnego *Podręcznej Encyklopedii Kościelnej* prowadząc dział historii w tym wydawnictwie. W r. 1933 został członkiem Koła Związku Bibliotekarzy Polskich we Lwowie. Współpracował z różnymi uczonymi służąc im informacjami szczególnie w sprawie zbiorów sandomierskich. W zachowanej korespondencji spotyka się nazwiska Franciszka Bujaka, Juliana Pagaczewskiego, Wacława Tokarza, Mieczysława Niwińskiego, Józefa Birkenmajera i in. W regularnych pozostawał stosunkach z ks. Aleksandrem Bastrzykowskim, z ks. Edmundem Majkowskim oraz z miejscowym pisarzem Romanem Kośką. Udzielał porad oraz wysyłał materiały, źródła i literaturę księżom piszącym rozprawy naukowe.

Po przeniesieniu seminarium z budynku przy ul. Panny Maryi do gmachu po klasztorze PP. Benedyktynek, ówczesny regens ks. Paweł Kubicki wszczął starania, aby bibliotekę urządzić na sposób nowoczesny. Ks. W. jako bibliotekarz przygotował się do tej pracy przez rzetelne studium literatury fachowej. Korzystając z poparcia ze strony zarządu seminarium i z pomocy kleryków zaczął na nowo ustawiać i opracowywać cały księgozbiór. Sam decydował o wykorzystaniu miejsca, o układaniu partiami starodruków i czasopism, o sposobie katalogowania itp. Troszczył się o dobór nowych książek, segregację darowanych przybytków i upłynnienie druków zbędnych. Gdy zwłaszcza w okresie po pierwszej wojnie światowej seminarium znalazło się w trudnych warunkach finansowych, ks. W. za własne pieniądze kupował książki i katalogował je dla biblioteki umieszczając tylko na nich swój ekslibris. W testamencie darował swój prywatny księgozbiór bibliotece seminarium. Dowodem jego troski o konserwację książek jest piękna oprawa kompletu patrologii Migne'a.

Wobec płynności personelu pomocniczego biblioteki rekrutującego się z alumnów seminarium, konieczne było stałe kształcenie sobie współpracowników. Dorywczość ich pomocy w bibliotece wymagała zwiększonego nadzoru. Ks. W. własnoręcznie opracował inkunabuły i trudniejsze do opisu starodruki. Jego pracowitości zawdzięcza swoje powstanie podręczny katalog dziesiętny. Osobiście prowadził wypożyczalnię, udzielając przy tym cennych rad bibliograficznych. Sam przejrzał kodeksy rękopiśmienne i dokumenty zabezpieczając egzemplarze uszkodzone. Zajął się też uzupełnianiem poszytów z materiałami do historii poszczególnych parafii, które przekazał bibliotece ks. Jan Wiśniewski. Doceniając wartość naukową utworów dawnej muzyki polskiej pochodzących z klasztoru PP. Benedyktynek w Sandomierzu wyodrębnił kartki z nutami, ułożył je w siedmiu wielkich tekach i częściowo nawet opracował¹.

---

¹ Katalogowanie tych materiałów wykończył ks. Wendelin Świerczek. W oparciu o nie opublikowano potem następujące prace: Ks. W. Świerczek: *Kancjonały Sandomierskich Panien Benedyktynek*, „Kron. Diec. sandom.” R. 51: 1958 s. 123—127,

Ks. AWYRZKOWSKI

Z zamiłowaniem kolekcjonował ks. W. dawne ulotki i odezwy, banknoty i in. papiery wartościowe, fotografie księży i kościołów diecezji, obrazów otaczanych kultem itp. Teczki z tymi zbiorami ofiarował bibliotece seminarium.

Odrębny odcinek pracy ks. W. stanowiło porządkowanie archiwum i biblioteki kapituły sandomierskiej. Podczas ostatniej wojny władze okupacyjne domagały się, aby pracę tę szybciej posuwać naprzód. Zezwolono ks. W. na używanie światła elektrycznego w godzinach zakazanych. Przeczuwając grożące niebezpieczeństwo ks. W., jak sam wspominał, nie śpieszył się z ujawnieniem całości zbiorów. Dopiero po wojnie wykończył on inwentarz archiwum i biblioteki kapitułnej. Obejmuje on 236 pozycji archiwalnych, opisanych dokładnie drobnym pismem maszynowym na 18 kartach dużego formatu. Oprócz tego skopiował ks. W. ponad 350 dokumentów pergaminowych i papierowych oraz sporządził dokładny ich wykaz na 25 kartach. Sporządził również inwentarz starych druków znajdujących się w kapitulniku katedry. Zawiera on dokładny opis 739 pozycji na 49 kartach. Zapoczątkował też ks. W. zbieranie materiałów do biografii członków kapituły.

Dorobek pisarski ks. W. jest raczej skromny. Prace jego pozostały w ścisłym związku z okolicznościami, jakie życie mu nasuwało. Za czasów zaborczych napisał dla użytku swych słuchaczy „Kurs historii Kościoła polskiego”. Podręcznik ten uzupełniał do ostatnich dni przed śmiercią. Pozostawiony maszynopis nie odpowiada jednak dzisiejszym wymaganiom metodologicznym. W działalności pedagogicznej raczej widział ks. W. właściwe swoje powołanie. Wśród uczniów budził podziw nie tylko darem opowiadania i wszechstronnością wiedzy, zdobywanej przez stałą lekturę dzieł naukowych, ale przede wszystkim rzetelnością i wytrwałością w pracy, umiłowaniem książki, pietyzmem dla zabytków oraz radością i słuszną dumą z przejawów kultury polskiej odnajdowanych w pamiętkach przeszłości.

SPIS PRAC KS. ANDRZEJA WYRZYKOWSKIEGO

1908

1. Kronika kościelna. *Kron. Diec. sandom.* R. 1 s. 22—30, 75—80.
2. Rok 1908 w życiu diecezji sandomierskiej. Tamże. R. 1 s. 364—368. R. 2: 1909 s. 22—24.

1909

3. Rok 1809 w Sandomierzu. W setną rocznicę bohaterskiej obrony miasta. Tamże. R. 2 s. 306—320, 363—368.

240—243, 307—310; tenże: G. G. Gorczycki († 1734) „Laetatus sum” — Concerto z 1730 r. Kraków 1958; tenże: Rękopiśmienne zabytki dawnej muzyki w Bibliotece Seminarium Duchownego w Sandomierzu. „Kron. Diec. sandom.” R. 52: 1959 s. 217—222, 284—288, 304—310, 340—342; Z. Szweykowski: Niespodziewane zasoby sandomierskie — S. S. Szarzyński. „Ruch muz.” 14: 1959 s. 17—21.

1910

4. Rok 1909 w życiu diecezji sandomierskiej. Tamże. R. 3 s. 97—102.
5. Grunwald na tle stosunków polsko-niemieckich. Tamże. R. 3 s. 312—317, 353—361, 410—415, 454—461.

1912

6. Sandomierz. W: *Podręczna encyklopedia kościelna*. T. 35/36². Warszawa 1912 s. 55—58.
7. Sandomierska diecezja. Tamże s. 58—61.
8. Schyzma. Tamże s. 133—134.
9. Schyzma antyochańska (330—415). Tamże s. 134—135.
10. Schyzma akacyńska (484—519). Tamże s. 135—138.
11. Schyzma wielka zachodnia 1387—1415. Tamże s. 139—146.
12. Schyzma utrechcka. Tamże s. 146—148.
13. Sciana Colonna. Tamże s. 148.
14. Sekta. Tamże s. 161.
15. Sergiusz I papież św. Tamże s. 207—208.
16. Serwet Michał. Tamże s. 209—212.
17. Siemaszko Józef. Tamże s. 237—238.
18. Siostry Miłosierdzia. Tamże s. 270—271.
19. Siostry Miłosierdzia w Polsce. Tamże s. 271—274.
20. Socyn młodszy Faust. Tamże s. 383—384.
21. Socynianie. Tamże s. 384—388.

1913

22. Kurs historii Kościoła polskiego. Sandomierz 1913 8° ss. 544 (litogr.).
23. Sotkiiewicz Antoni Franciszek Ksawery bp sandomierski. W: *Podr. encyklopedia kośc.* T. 37/38. Warszawa 1913 s. 10—14.
24. Spór o święcenie Wielkiejnocy. Tamże s. 36.
25. Spór o regalia. Tamże s. 36—38.
26. Starokatolicy. Tamże s. 99—104.
27. Stefan IX papież (1057—1058). Tamże s. 122.

1916

28. O bractwach trzeźwości. *Kron. Diec. sandom.* R. 9 s. 82—85.

1917

29. Ks. Mieczysław Zejdlar. (Mowa żałobna). W: *Mowy żałobne*. Radom 1917 s. 8—14.
30. Pamiątka obchodu 126 rocznicy Konstytucji 3 Maja w Sandomierzu. Sandomierz 1917 8° ss. 24.

² W wykazie współpracowników (t. 35/36 s. 415) podano błędnie imię Adam zamiast Andrzej. Omyłkę tę powtórzyła Polska bibliografia prawa kanonicznego w oprac. O. Joachima Bara i O. Wojciecha Zmarza. T. 2, Lublin 1947 s. 351.

1918

31. Kilka uwag bibliotekarza z powodu postanowień ostatniej konferencji księży dziekanów. *Kron. Diec. sandom.* R. 11 s. 107—112. R. 12: 1919 s. 1—5, 22—25, 43—45.

1922

32. Geneza „Bogurodzicy“. Tamże. R. 15 s. 49—57, 73—81. Odb. 8° ss. 20. Rec. Brückner Aleksander, „Kwart. hist.“ 37: 1923 s. 170—172³.

1930

33. Mowa wygłoszona na eksportacji śp. ks. biskupa M. Ryxa. *Kron. Diec. sandom.* R. 23 s. 214—222.

1934

34. Zabytkowe freski w prezbiterium katedry sandomierskiej. Tamże. R. 27 s. 277—287.

1937

35. Buliński Melchior, ks., historyk Kościoła. *Pol. słown. biogr.* III 125.

1948

36. Gajkowski Jan Kanty, prałat kapituły sandomierskiej. *Pol. słown. biogr.* VII 218.

---

³ Recenzent zarzucał autorowi oparcie się na niewystarczającym tekście. Sam pomysł ks. W. o bizantyjskiej genezie „Bogurodzicy” i o autorstwie św. Wojciecha, choć ostatecznie nie przyjął się w nauce, wywołał jednak obszerne studia nad tym problemem i polemikę wśród uczonych. Stanowisko ks. W. popierał Józef Birkenmajer w publikacjach: Wzory greckie „Bogurodzicy”. „Pam. liter.” T. 31: 1934 z. 3/4 s. 249—266; Czy św. Wojciech napisał „Bogurodzicę”? „Prz. powsz.” 1934 t. 203 s. 250—267, t. 204 s. 4—80, 328—346; Sprawa opieczętowana. Warszawa 1936 s. 15; „Trzeźwe” poglądy prof. Brücknera na „Bogurodzicę”. Warszawa 1938 s. 14. Odbitki tych prac przysyłał autor ks. W., zaopatrując je własnymi uwagami o argumentach prof. Brücknera oraz informacjami o zdaniach innych uczonych popierających tezy zawarte w Genezie „Bogurodzicy”.

Bibliografia: Akta osobiste ks. W. w Archiwum Kurii Diec. w Sandomierzu i Archiwum Kapituły Sandom.; listy i zbiory w Bibliotece Seminarium Duch. w Sandomierzu. — Ks. A. Fajęcki: „Podręczna encykl. kośc.” T. 43/44 (Suppl. 1). Poznań 1916 s. LXXI; ks. J. Wiśniewski: Katalog prałatów i kanoników sandom. Radom 1928 s. 316; śp. ks. prałat Andrzej Wyrzykowski. „Kron. Diec. sandom.” R. 48: 1955 s. 140—142; ks. W. Wójcik: Włączenie zbiorów poklasztornych do Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu. „Archiwa, Bibliot. Muzea kośc.” T. 1: 1959/1960 z. 2 s. 64—65.